

ситет. В рамках зовнішнього візиту були проведені зустрічі з керівництвом вузу, керівниками навчальних програм, студентами, випускниками та викладачами. Особливу увагу було приділено обговоренню експертів з представниками бізнес-середовища. По результатам роботи було відзначено належне якість програм, заявлених на акредитацію. Міжнародна акредитація окремих спеціальностей університету в цілому підтверджує найвищу якість підготовки студентів та магістрантів по всіх спеціальностях і надає право видавати випускникам акредитованих спеціальностей дипломи власного зразка, визнавані не тільки в Казахстані, а й на міжнародному рівні.

5. Інтегрована підприємницька культура. Інноваційно-підприємницькі університети, в багатьох подібні компаніям, працюючим в сфері високіх технологій, формують культуру діяльності, орієнтовану на невідворотність змін. Початок цій новій культурі може покласти порівняно проста інституціональна ідея змін, згодом виростаюча в сукупність стійких представлень, яка, після поширення всередині академічного середовища стає загальною університетською культурою. Оскільки ідеї та практики взаємодіють між собою, культурна та символічна сторона університету особливо важлива в культивуванні інституціональної ідентичності та особливості репутації, що також притаманно Карагандинському економічному університету Казпотребсоюзу. КЗУ має майже столітню історію спочатку кооперативного, потім широко профільного економічного університету, що займає стійку нішу не тільки на регіональному, а й на національному ринку освітніх послуг, з чітко визначеними перспективами інтеграції в освітню систему країн СНГ та Європи.

Таким чином, на сьогоднішній день сучасним університетам необхідні конкретні точки фокусування, що допоможуть їм вирішити проблему наявного дисбалансу та по-новому поглянути на свою цінність для суспільства. Їм потрібно постійно шукати життєспроможні ніші в екології індустрії знань, яка стає все більш міжнародною та розсередо-

чується серед університетів, не обмежуваних формальною вищою освітою.

Незмішливо, серйозні інновації в характері діяльності університету означають, що деякі ключові завдання та глибокі структури змінюються настільки, що самі можуть безпосередньо впливати на довгострокове розвиток організації. Таку трансформаційну роботу потрібно проводити роками або десятиліттями. Продовжувана послідовна робота вимагає колективної діяльності, що веде до нових практик та поглядів, підприємливих кроків, пов'язаних з прийняттям ризиків та отриманням необхідної гнучкості. Отже, шляхи трансформації єдиним засобом управління запитами та розширення можливостей відповіді. В спільній роботі всіх позначених нами елементів інноваційно-підприємницького університету вирішальну роль відіграє сфокусованість університету.

Поняття "сфокусованого університету" вказує на тип освітньої організації, який потрібен для стійкого розвитку. В надзвичайно складних умовах університети можуть стати здоровішими, розвиваючи здатність вирішувати проблеми за допомогою гнучкого фокусування. Але вони повинні бути незвичайно уважливими в своєму розвитку. Сталкюючись зі складністю та невизначеністю, їм доведеться заявляти про себе по-новому в взаємодії з зовнішнім середовищем. Між тим вони по-прежнему повинні залишатися університетами, незмінно керівництвуваними освітніми цінностями, пов'язаними з викладацькою та науково-дослідницькою діяльністю.

1. Кларк Б.Р. Створення підприємницьких університетів: організаційні напрями трансформації / Б.Р. Кларк. – пер. з англ. А.Смирнова; М.: Изд. дом гос. ун-та – Вищої школи економіки, 2011. – 240. – С. 2. <http://www.keu.kz>. 3. Вдовин С.М., Гуськова Н.Д., Сенін П.В. Розвиток інноваційної інфраструктури національного дослідницького університету. – // Університетське управління: практика та аналіз. – 2011. – №4. – С. 7-12. 4. Таубаєв А.А. Механізми підвищення науково-інноваційного потенціалу системи вищої освіти. // Вестник КЗУ: економіка, філософія, педагогіка, юриспруденція. – 2011. – №2 (21). – С. 59-61.

Надійшла до редколегії 18.06.12

УДК 657:504.03

Г. Купалова, д-р екон. наук, проф. (КНУ імені Тараса Шевченка),
Т. Матвієнко, канд. екон. наук, асист. (КНУ імені Тараса Шевченка)

ЕКОЛОГІЧНА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ З ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

Досліджено актуальні проблеми екологічної звітності підприємств в умовах реалізації державної екологічної політики в Україні. Визначено стратегічні напрями їх вирішення у частині розширення екологічних показників статистичної, фінансової, податкової звітності. Додано принципи та елементи нефінансової звітності, зокрема її екологічної складової, для удосконалення національної інформаційної системи з охорони довкілля.

Ключові слова: екологічна звітність, екологічний показник, інформаційна система, охорона довкілля, сталий розвиток, соціальна відповідальність, Глобальний договір.

Исследованы актуальные проблемы экологической отчетности предприятий в условиях реализации государственной экологической политики в Украине. Определены стратегические направления их решения в части расширения экологических показателей статистической, финансовой, налоговой отчетности. Дополнены принципы и элементы нефинансовой отчетности, в частности ее экологической составляющей, для совершенствования национальной информационной системы по охране окружающей среды.

Ключевые слова: экологическая отчетность, экологические показатели, информационная система, охрана окружающей среды, устойчивое развитие, социальная ответственность, Глобальный договор.

Actual problems of enterprises' ecological reporting under the conditions of realization of state ecological policy in Ukraine are investigated. Strategic directions of their solving with the view of ecological indicators of the statistical, financial, tax reporting are identified. Principles and elements of nonfinancial reporting and particularly its ecological component for the purpose of improvement of the national information system of environment protection are supplemented.

Key words: ecological reporting, ecological account, information system, environmental protection, sustainable development, social responsibility, Communication on Progress.

В умовах інтеграції економіки України у світовий економічний простір великого значення в реалізації екологічної політики набуває забезпечення достовірної

інформації про природоохоронну діяльність суб'єктів господарювання. Тому в Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до

© Купалова Г., Матвієнко Т., 2012

2020 р., затверджених Законом України від 21.12.2010 р. № 2818-VI, зазначено, що одним із основних завдань реформування державної екологічної політики є створення національної інформаційної системи з охорони довкілля. Першочергова роль відповідно відводиться всебічному моніторингу екологічної діяльності суб'єктів господарювання на основі форм статистичної, податкової, фінансової та нефінансової звітності. Проте відсутність необхідних екологічних даних в обов'язковій звітності підприємств, а також чітко визначених законодавчих вимог щодо показників і повноти розкриття інформації призводить до зниження конкурентоспроможності та рівня екологічної свідомості українських підприємств. Тимчасом, у розвинених країнах світу із 250 найбільших компаній 80 % складають нефінансові звіти, а в країнах, що розвиваються, із 2,2 тис підприємств – 45 %. На відміну від міжнародної практики в Україні, серед 100 найбільших підприємств лише 10 % складають та оприлюднюють такі звіти [7]. Це значно ускладнює одержання повної й достовірної інформації про екологічну діяльність підприємств, дотримання екологічних стандартів при виробництві та реалізації продукції, здійснення заходів із попередження негативного впливу суб'єктів господарювання на довкілля.

Вагомий внесок у дослідження проблем бухгалтерського обліку, економічного аналізу та звітності, у тому числі її екологічної складової, зробили такі вітчизняні й іноземні вчені: В.Д. Базилевич, Б.В. Буркинський, Д. Вальтер, В.М. Геєць, Г.І. Купалова, Д. Медоуз, Л.Г. Мельник, Й. Рандерс, В.Г. Швець та ін. Вони розробили теоретичні засади гармонізації екологічної звітності до європейських стандартів, екологічного підприємництва та запровадження "зелених" стандартів ведення бізнесу. Проте, недостатньо уваги нині приділяється розкриттю інформації про екологічну діяльність підприємств у статистичній, фінансовій та податковій звітності, потребує поліпшення нормативно-правове забезпечення, відсутня єдина методика складання нефінансової звітності. Тому зазначені питання потребують подальшого вивчення та вирішення.

Метою статті є удосконалення теоретико-методологічних і практичних засад складання екологічної звітності для забезпечення прозорості природоохоронної діяльності та сприяння виходу українських підприємств на міжнародні ринки. Для досягнення цієї мети визначено такі завдання:

- дослідження методичних та організаційно-практичних аспектів формування звітності про екологічну діяльність підприємств (статистичної, фінансової, податкової);
- виявлення слабких сторін чинних нормативно-правових актів у частині регулювання природоохоронної діяльності;
- визначення й обґрунтування напрямів поліпшення організації складання екологічної звітності в Україні.

Інформація про екологічну діяльність підприємств розкривається у кількох видах звітності – статистичній, податковій, фінансовій та нефінансовій. Звітність містить інформацію про результати економічної, екологічної та інших видів діяльності суб'єктів господарювання, активи, пасиви, рух грошових коштів, інші явища та процеси в економічній, екологічній, соціальній сферах. Розглянемо детальніше існуючі види звітності підприємств для виявлення та вирішення законодавчих, методологічних, організаційних проблем при їх складанні й удосконалення національної інформаційної системи з охорони довкілля.

Статистична звітність. Статистичне дослідження природоохоронної діяльності підприємств пе-

редбачає наскрізне спостереження за виробництвом екологічних товарів, наданням екологічних послуг, застосуванням екологічно безпечних технологій для виробництва інших товарів, зменшенням і попередженням викидів у атмосферу шкідливих речовин, скидів у водні об'єкти, утворенням та утилізацією відходів, станом екологічних зобов'язань, екологічних доходів і витрат, інвестиціями в природоохоронну сферу та ін. Для збирання основних статистичних даних про функціонування підприємств та організацій усіх видів економічної діяльності і форм власності з 1998 р. використовуються уніфіковані форми державного статистичного спостереження. Перелік форм державних статистичних спостережень міститься у Загальному таблиці (переліку) форм державних статистичних спостережень на 2012 р., який розроблений і затверджений Державною службою статистики України (наказ від 30.11.2011 р. № 327). Табелі містить 176 форм державних статистичних спостережень і додатків до них за 34 розділами, серед яких екологічним проблемам присвячено лише розділ 23 "Статистика екології" та виокремлено три форми звітів:

- № 2-ТП (повітря) "Звіт про охорону атмосферного повітря" (річний, квартальний);
- № 1-екологічні витрати "Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі" (річний);
- № 1-відходи "Поводження з відходами" (річний).

Вони містять інформацію про результати екологічної діяльності підприємств, викиди шкідливих речовин в атмосферу, водні об'єкти, утворення та утилізацію відходів, оцінку витрат на охорону навколишнього природного середовища та ін. Незважаючи на це, ряд недоліків організаційного характеру ускладнюють процес складання та подання таких звітів державним статистичним органам. Зокрема, неузгодженість термінів подання форм державних статистичних спостережень утруднює аналіз їх показників. Це призводить до значних викривлень інформації та порушення періодичності здійснення природоохоронних заходів на вітчизняних підприємствах.

Форма державного статистичного спостереження № 2-ТП (повітря) "Звіт про охорону атмосферного повітря" містить інформацію про обсяги викидів забруднювальних речовин в атмосферу, їх очищення, джерела викидів, заходи щодо зменшення та попередження вивільнення шкідливих речовин в атмосферне повітря. Звіт складають суб'єкти господарювання за обсягами потенційних викидів забруднювальних речовин та парникових газів у атмосферу. За таких умов зменшується відповідальність суб'єкта господарювання у разі недотримання визначених законодавством екологічних норм. Крім того, відсутність ефективної системи розрахунку обсягу вивільнених шкідливих речовин при проведених перевірках державними органами значно ускладнюють процес моніторингу екологічних явищ і процесів на підприємствах. Звіт № 2-ТП (повітря) подається структурними підрозділами відокремлено від головного підприємства. Тому головні підприємства не в змозі врахувати повною мірою результати діяльності своїх підрозділів щодо охорони атмосферного повітря, відслідковувати сукупний обсяг сумарних викидів забруднювальних речовин та парникових газів підприємства в цілому та вжити відповідних заходів, спрямованих на зменшення викидів забруднювальних речовин і парникових газів у повітря.

У формі державного статистичного спостереження № 1-витрати "Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі" відображається інформація про капітальні інвестиції підприємств, поточні витрати на охорону довкілля, екологічні зобо-

в'язання, пов'язанні з ними екологічні платежі, послуги природоохоронного призначення. Проте у складі екологічних платежів відображаються лише збори за забруднення навколишнього природного середовища та штрафи за адміністративні правопорушення у сфері природокористування. Неврахування інших екологічних податків та зборів (екологічний податок, рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат, плата за користування надрами та ін.) значно знижує прозорість статистичного звіту щодо природоохоронної діяльності підприємства та дозволяє йому позиціонувати себе як представника "зеленого" бізнесу, незважаючи на велику кількість податків і зборів за перевищення норм забруднення природного середовища.

Дані про наявні відходи, класи небезпеки та поведження з ними протягом звітного періоду розкриваються у формі державного статистичного спостереження № 1-відходи "Поводження з відходами". Звіт подають юридичні особи, їхні відокремлені підрозділи, які утворюють, утилізують, обробляють, зберігають відходи I-IV класів небезпеки. При цьому існують суперечності щодо віднесення певних видів відходів до визначених класів небезпеки. Для розв'язання цієї проблеми необхідно застосовувати Державний класифікатор відходів (ДК 005-96), ухвалений наказом Державного комітету статистики України від 26.02.1996 р. № 89. Крім того, у звіті "Поводження з відходами" слід розкривати інформацію про шкідливі речовини (продукти, сполуки) у вигляді готової продукції, яка підлягає подальшому використанню, напівфабрикати, призначені за технологією виробництва для подальшої переробки з метою одержання готової продукції, а також небезпечні відходи, які надходять у водні об'єкти зі стічними водами та викидаються в атмосферне повітря.

Фінансова звітність. При складанні підприємствами фінансових звітів (форми № 1 "Баланс", № 2 "Звіт про фінансові результати", № 3 "Звіт про рух грошових коштів", № 4 "Звіт про власний капітал", № 5 "Примітки до річної фінансової звітності") важливо дотримувати вимог щодо порядку їх заповнення. Міжнародними стандартами фінансової звітності визначено якісні характеристики фінансових звітів, яких варто дотримуватися при здійсненні економічної, екологічної та інших видів діяльності. Вони безпосередньо стосуються і екологічної складової фінансових звітів у контексті переходу України на Міжнародні стандарти фінансової звітності. Так, у МСБО 1 "Подання фінансових звітів" наведено такі основні якісні характеристики: безперервність, принцип нарахування, послідовність подання, суттєвість та об'єднання, порівняльна інформація. Розглянемо їх стосовно екологічних показників фінансової звітності:

1) **безперервність:** складаючи фінансові звіти, варто оцінювати здатність суб'єкта господарювання продовжувати свою діяльність (економічну, екологічну та ін.) на безперервній основі. Винятком може бути лише ліквідація підприємства або припинення діяльності;

2) **принцип нарахування:** суб'єкт господарювання відображає екологічні показники фінансових звітів за принципом нарахування. Винятком можуть бути уточнення Податкового кодексу України та екологічного законодавства щодо оцінки окремих екологічних показників;

3) **послідовність подання:** подання та класифікація екологічних статей у фінансових звітах має зберігатися від одного періоду до іншого для забезпечення порівнянності інформації, контролю природоохоронної діяльності підприємств і вжиття необхідних заходів у разі її неефективного здійснення;

4) **суттєвість та об'єднання:** кожний суттєвий клас екологічних статей слід подавати у фінансових

звітах окремо. Статті, неподібні за характером або функціональним призначенням, варто подавати окремо, крім випадку, коли вони є несуттєвими;

5) **згортання:** активи природоохоронного призначення, екологічні зобов'язання, екологічні доходи та витрати не слід згортати, якщо цього не вимагають або не дозволяють облікові стандарти чи інші нормативно-правові акти;

6) **порівняльна інформація:** необхідно розкривати порівняльну інформацію стосовно попереднього періоду щодо розміру екологічних показників, наведених у фінансових звітах. У разі зміни або перекласифікації екологічних статей у фінансових звітах порівняльну потрібно слід також перекласифікувати.

Інформація про екологічні показники та їх зміну в процесі діяльності підприємств, впровадження природоохоронних заходів міститься у трьох формах фінансової звітності – Баланс, Звіт про фінансові результати та Примітки до річної фінансової звітності. Баланс надає інформацію про оборотні активи природоохоронного призначення, запаси екологічно безпечної сировини, матеріалів, товарів, екологічні зобов'язання, стан розрахунків за екологічними податками і зборами, екологічні капітальні вкладення, інвестиції в природоохоронну сферу та ін. Звіт про фінансові результати надає користувачам повну, правдиву, неупереджену інформацію про екологічні доходи і витрати, прибутки та збитки від екологічної діяльності підприємства. Примітки до річної фінансової звітності містять пояснення щодо екологічних показників інших фінансових звітів. У примітках розкривається деталізована інформація про права за користування природними ресурсами, капітальні витрати на поліпшення земель, природні ресурси, біологічні активи та ін. На обсяг інформації про екологічну діяльність підприємств, яка міститься у Примітках до річної фінансової звітності, впливає низка чинників, зокрема вид економічної діяльності підприємства, а також вимоги чинного законодавства щодо розкриття у звітності інформації природоохоронного призначення.

Вагомим недоліком існуючих форм звітності є відсутність окремих розділів або статей щодо екологічних показників діяльності підприємств. Інформація про виробництво та реалізацію екологічних товарів і послуг, запровадження екологічно чистих технологій, зменшення та попередження забруднення навколишнього природного середовища шкідливими речовинами, утворення та утилізацію відходів, виконання екологічних зобов'язань перед суспільством міститься лише у складі інших показників фінансової звітності або не розкривається взагалі. Це зменшує ступінь довіри суспільства до екологічного підприємництва в Україні та знижує рівень екологічної свідомості підприємців. Крім того, недосконалість податкового законодавства у частині визначення штрафів за недотримання екологічних норм і стандартів ведення бізнесу призводить до значних викривлень у звітності та небажання запроваджувати дорогі екологічні технології. Не менш вагомою проблемою є великі обсяги інвестування у розвиток "зеленого" бізнесу та незацікавленість суб'єктів господарювання в реалізації екологічних проектів.

Податкова звітність. Докладніша інформація щодо стану екологічних зобов'язань підприємства, зокрема у частині нарахування та сплати екологічних податків, зборів, інших обов'язкових платежів наводиться у податковій звітності. Існує майже чотири десятки видів форм податкової звітності, серед яких значне місце відводиться звітності щодо екологічних податків і зборів. Податкова звітність про екологічні обов'язкові платежі включає в себе податкові декларації та розрахунки

відповідно до видів екологічних податків і зборів, які сплачують підприємства. Зазвичай екологічна податкова звітність містить дані про нараховані податкові зобов'язання за певний період, розміри штрафів за забруднення навколишнього природного середовища або несвоєчасну сплату екологічних податків до бюджету. Проте, нині підприємствам вигідніше сплачувати екологічні податки та збори, ніж запроваджувати екологічні технології для зменшення негативного впливу на довкілля і величини податкових зобов'язань перед бюджетом. Так, екологічним законодавством визначено такі розміри екологічного податку, грн за 1 тону: за забруднення водних об'єктів – від 25,05 до 5137,9, за розміщення відходів – від 0,27 до 762,3, за викиди в атмосферне повітря пересувними джерелами забруднення – від 32,67 до 100,19, стаціонарними джерелами забруднення – від 50,09 до 1692679,53 [8, ст. 243-246].

Нефінансова звітність. Вирішення проблем відсутності екологічних показників у обов'язкових формах звітності можливе шляхом запровадження практики нефінансового звітування та розробки методики складання її екологічної частини. У європейських країнах нефінансову звітність складають та подають у різних формах, серед яких основними є:

- 1) Звіт з прогресу Глобального договору ООН (Communication on Progress – COP);
- 2) Звіт зі сталого розвитку Глобальної ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative – GRI);
- 3) інші соціальні звіти, які самостійно розробляються підприємствами.

Звіт з прогресу містить інформацію про відповідність господарської діяльності десяти принципам, визначених Глобальним договором ООН. Вони об'єднані у такі групи: права людини, трудові відносини, екологічні, антикорупційні принципи (рис. 1). Серед екологічних принципів, яких повинні дотримуватися комерційні компанії, слід виокремити такі:

- обережність при вирішенні екологічних проблем;
- ініціативність щодо поширення екологічної відповідальності та свідомості;
- стимулювання розвитку і поширення екологічно чистих технологій.

Важливо підкреслити, що участь у Глобальному договорі ООН та оприлюднення Звіту з прогресу дозволяє підприємствам отримати ряд переваг: стимулювання виходу на міжнародні ринки, встановлення ділових зв'язків із підприємствами інших країн світу, участь у міжнародних програмах з державного управління, охорони навколишнього середовища та соціального розвитку, реалізація екологічних товарів і послуг, обмін досвідом щодо організації підприємницької діяльності, використання сировини, новітньої техніки та технологій, прийняття управлінських рішень.

Недоліком вищевказаної форми звітності є відсутність чітко визначених вимог і методик щодо складання звіту. Існування принципів ведення бізнесу – недостатня умова повного розкриття інформації про екологічну діяльність підприємств. Крім того, суб'єктам господарювання варто вчасно звітуватися за такою формою звітності перед керівництвом Глобального договору ООН.

Рис. 1. Система принципів Глобального договору Організації Об'єднаних Націй *

* Складено за матеріалами [11].

У разі неподання підприємством форми звіту в зазначений річний термін вона вважається "пасивною", а підприємство зараховують до складу суб'єктів господарювання, які не виконують або несвоєчасно виконують свої зобов'язання, та з часом вилучають зі складу учасників Глобального договору. Враховуючи те, що в Україні ця форма звітності лише починає використовуватися підприємствами, існує великий ризик неправильного розкриття інформації у звітності та подальшого формування національної інформаційної системи з охорони довкілля, а також недовіри до суб'єктів звітування з боку світової спільноти.

Іншою поширеною формою нефінансової звітності підприємств є Звіт зі сталого розвитку Глобальної ініціативи зі звітності (GRI). На відміну від Звіту з прогресу, Глобальною ініціативою зі звітності видано рекомендації щодо складання та подання звітності зі сталого роз-

витку. У них визначено ряд принципів щодо складання звітності зі сталого розвитку, об'єднаних у такі групи:

- 1) системоутворювальні принципи підготовки звітності – відкритість, залучення зовнішніх користувачів, верифікація;
- 2) принципи інформаційної наповненості – повнота, відповідність концепції сталого розвитку, значимість;
- 3) принципи щодо якості та достовірності – точність, об'єктивність, порівняність;
- 4) принципи, які визначають доступність – якість, своєчасність [5; 10].

Результати комплексного аналізу звітності свідчать про необхідність оцінки ефективності діяльності підприємств за трьома аспектами: економічним, соціальним та екологічним. Саме такі три розділи, як правило, представлені і в нефінансових звітах суб'єктів господарювання країн світу. Українські підприємства лише починають

використовувати принципи корпоративної соціальної відповідальності у своїй господарській діяльності та інструменти нефінансового звітування. Найпоширенішими показниками нефінансової звітності підприємств в Україні є: умови праці, розвиток людського капіталу; збереження навколишнього природного середовища, благодійна діяльність, співпраця з громадськими організаціями та ін. Водночас, дані щодо екологічних наслідків виробництва, основні екологічні показники, мета та стратегія вирішення екологічних проблем здебільшого перебувають поза увагою суб'єктів господарювання.

Досліджено, що екологічні закони у країнах світу обмежують екологічні наслідки діяльності підприємств, регулюють порядок складання та оприлюднення екологічної звітності. В Україні відсутнє законодавство, яке сприяє розвитку соціально відповідального бізнесу та складанню нефінансової звітності, хоча й функціонує ряд організацій, діяльність яких спрямована на розвиток нефінансового звітування. Зокрема, це Консультативна рада з розробки Національної концепції розвитку соціальної відповідальності бізнесу, Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності, Спільнота соціально відповідального бізнесу в Україні й інші громадські організації. Незважаючи на це, відсутність нормативно-правового забезпечення та методик складання нефінансових звітів значно ускладнює функціонування національної інформаційної системи з охорони довкілля та вихід українських підприємств на міжнародні ринки.

З огляду на вищезазначене варто визначити форму нефінансових звітів, відповідно до якої мають звітуватися суб'єкти господарювання в Україні. Основними елементами звітності мають бути: характеристика підприємства; опис діяльності та стратегії розвитку, інформація про підходи до корпоративного управління; економічні, екологічні та соціальні показники діяльності підприємства. При цьому особливу увагу варто приділити екологічним показникам нефінансових звітів і наводити їх у розрізі таких складових: основні засади екологічної політики суб'єкта господарювання; сировина та матеріали, що використовуються підприємствами у своїй діяльності; споживання та реалізація електроенергії; обсяги використання та забруднення водних ресурсів; експлуатація та збереження земельних ресурсів; обсяги забруднення атмосферного повітря; використання транспортних засобів; виробництво екологічно чистих товарів і надання екологічних послуг; розмір штрафу та пені за недотримання вимог екологічного законодавства; витрати на поліпшення технічного оснащення та

використання екологічно безпечних технологій, інші природоохоронні заходи підприємства.

Отже, нефінансова звітність суб'єктів господарювання як інструмент соціально відповідального бізнесу відіграє важливу роль у поліпшенні організації господарської діяльності та підвищенні їх конкурентоспроможності в умовах виходу на міжнародні ринки. В екологічній звітності підприємства необхідно відображати не тільки витрати на природоохоронні заходи, штрафні санкції за порушення природоохоронного законодавства, а й шкоду, завдану підприємствами навколишньому середовищу, та заходи, спрямовані на її усунення. Узгодження термінів подання форм державних статистичних спостережень, розробка єдиної методики складання нефінансової звітності та розширення системи її екологічних показників дозволять удосконалити національну інформаційну систему з охорони довкілля. Використання зазначених заходів сприятиме прозорості та повноті розкриття інформації про екологічну діяльність у звітності, поліпшенню процесу подання звітів до державних органів, доповненню економічних, соціальних та екологічних показників нефінансової звітності, а також розумінню показників екологічної звітності акціонерами, підприємствами-контрагентами та потенційними інвесторами.

1. Базилевич В. Екологічний імператив економічної освіти в контексті глобалізаційних викликів / В. Базилевич // Вісник НАН України. – 2010. – № 8. – С. 15-19. 2. Воробей В. Нефінансова звітність: інструмент соціально відповідального бізнесу / В. Воробей, І. Журовська; за заг. ред. Ю. Щербініної. – К.: "Ернст енд Янг", 2010. – 78 с. 3. Геєць В. М. Питання взаємопов'язаного розвитку економіки та енергетики України / В. М. Геєць // Вісник НАН України. – 2006. – № 2. – С. 7-11. 4. Глосарій зеленого бізнесу: українсько-німецько-російсько-англійський / В. Базилевич, Д. Вальтер, В. Хартман [та ін.]; наук. ред.: В. Базилевич, Д. Вальтер. – К.: Знання, 2010. – 518 с. 5. Дикий А. П. Соціальне звітування суб'єктів господарювання як інструмент забезпечення сталого розвитку / А. П. Дикий, Д. О. Грицишен // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. – 2011. – № 1 (13). – С. 132-141. 6. Купалова Г. Методологічні та практичні аспекти статистичної звітності підприємств / Г. Купалова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 10. – С. 47-55. 7. О чем молчат нефинансовые отчеты [Электронный ресурс] // Дело. – Режим доступа: <http://delo.ua>. 8. Податковий кодекс України від 2.12.2009 р. № 2755-VI, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. 9. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 21.12.2010 р. № 2818-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2818-17.10>. Global Reporting Initiative [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.globalreporting.org>. 11. United Nations Global Compact [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.unglobalcompact.org>.

Надійшла до редколегії 05.06.12

УДК 331.526

Б. Доскалієва, д-р экон. наук, проф. (Карагандинский экон. ун-т Казпотребсоюза)

ОСОБЕННОСТИ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ КАЗАХСТАНА В КОНТЕКСТЕ МИРОВЫХ ТРЕНДОВ

Здійснено аналіз індикаторів економічної активності з метою оцінки реальних проблем соціальної сфери зайнятості та безробіття населення Казахстану.

Ключові слова: економічне зростання, зайнятість населення, самозайняте населення, частка зайнятих, світовий тренд.

Осуществлен анализ индикаторов экономической активности с целью оценки реальных проблем социальной сферы занятости и безработицы населения Казахстана.

Ключевые слова: экономический рост, занятость населения, самозанятое население, доля занятых, мировой тренд.

The economic activity indicators for the purpose of assessment of the social sphere real problems of population employment and unemployment in Kazakhstan are analyzed.

Key words: economic growth, occupancy of people, self-occupied people, part of occupied people, global trend.

В условиях интеграции Казахстана в мировое экономическое пространство и стремления занять достойное место в рейтинге конкурентоспособных стран мира особое значение, на наш взгляд, имеют индикаторы, которые официально не входят в систему показателей конкурентоспособности, принятых Всемирным эконо-

мическим форумом и Институтом развития менеджмента. Эти показатели являются критериями для идентификации принадлежности страны к группе промышленных или постиндустриальных стран мира и рассчитываются по сфере занятости населения страны.